

Prvomájový odznak z roku 1934 pripomína spoločné korene nacizmu a komunizmu.

Ako vzniká osud a prečo sa dejiny opakujú v cykloch

text a foto: Emil Páles • www.sophia.sk

výraz – zámerný omyl alebo samozavinená nevedomosť. Ľudia presne vedia, čo nesmú vedieť, aby si mohli zachovať zdanie pocitov. Okolo nich sa to síce hemží ľuďmi, ktorí im to chcú povedať, pretože musia znášať následky ich polopravdivého konania, ale im sa treba dajako vyhnúť.

Aby sme sa vyhli ľuďom, ktorí nám chcú povedať tú druhú polovicu pravdy, združujeme sa do politických, náboženských, ekonomických a iných skupín. Sú to rôzne smery a -izmy. Stýkame sa len s podobne zmýšľajúcimi a navzájom sa utvrdzujeme, že tí ostatní sú mimo. Chválime sa vnútri skupiny, udeľujeme si tituly a vyznamenania, produkujeme osobnosti a oslavujeme ich. V našej veci sa nakoniec cítíme celkom uistení významnými autoritami, pričom zabúdame, že sme si ich vymenovali len my sami. Sami si platíme osobnosti a médiá, aby nám hovorili, čo chceme počuť. Už jednotlivca je ťažké dostať z jeho myšlienkovvej bubliny, ale keď sa v tom spojí celá skupina, vznikne dokonalá autohypnóza.

Hnutie sa môže vybičovať až k takej sebadôvere a razancii, že sa zmocní časti zemegule. Začne sa mu dariť ako nacistom alebo komunistom. Úspech strháva okolostojacich, ktorí ostali v nemom úžase. Pád hnutia je však spečatený od samého začiatku. Polopravdivá idea totiž produkuje následky, ktoré sa hromadia a raz sa prevalia ako zahataná rieka. Hnutie protivníkov potom bude mať silný vietor v plachtách a bude dlho žiť zo zásluh a víťazstva nad prechádzajúcim hnutím. Výsledkom bude, že sa nadhlo presadí pravý opak toho, čo sme si (sebecký) želali.

Toto by sme si mali všetci – ako vravia Arabi – zapísať ihlou do kútika oka (čiže nespúšťať zo zreteľa): polopravdy plodia svoj vlastný opak! Komunisti ako víťazi nad nacizmom zabetónovali svoj režim na pol storočia v polovine sveta. Ale nacizmus zmocnel len vďaka komunizmu. Hlavným dôvodom, prečo rozumní ľudia podporovali Hitlera či mu ustupovali, bol strach z komunizmu. Západ sa dohodol, že Hitler bude mať voľnú ruku v stredovýchodnej Európe, aby tam vybudoval val proti komunizmu. Oba režimy si pritom boli podobné, boli len variantom socializmu, oba

pod krvavočervenou zástavou. Bol to trik Asmodea, staroperzského démona zúrivej nenávisti a pomsty. Vytvoril protiklad a vohnal všetkých do svojho košiara, na jednu alebo druhú stranu. On jediný mal víťazstvo zaručené bez ohľadu na to, kto by koho porazil. Pretože on chcel iba to, aby plápolala nenávisť a tiekli rieky krvi – bolo jedno, či krvi Židov alebo kulakov. Koho a prečo – to sú len reči, racionalizácie na povrchu ľudských myslí, ktoré sú hlbinným hýbateľom sveta ukradnuté.

Keď sme horko-ťažko zvíťazili nad pravicovým Hitlerom, ktorého sme si sami vychovali, zmocnila sa prirodzene, najmä v Nemecku, kormidla ľavica. Každého Nemca zakríkli, keď mu zišlo na um čo i len niečo vzdialene pripomínajúce pravicu. Ani raňajkovať chlieb s maslom by nikto nemal, pretože to robili nacisti. Pravdu sme si pomyšlili s opakom nacizmu: pseudohumanitou, bezbrehou toleranciou, neporiadkom a ľudsko-právnym fanatizmom, ktorý sa stal náhradou (chýbajúceho) náboženstva. Všetci už smerujeme do väzenia, pretože každý z nás je buď islamofób, alebo homofób. Buď totiž nesúhlasíte s trestom smrti pre homosexuálov – potom ste islamofób, alebo s ním súhlasíte, aby ste neurazili moslimov, a potom ste homofób. Skúste sa ozvať, že to nedáva logiku – a platí pre vás nový paragraf o „extrémizme“ a „nenávisťnej reči“. Opäť sa ruší sloboda slova a začínajú sa domové prehliadky, pri ktorých vám nájdu „extrémistickú“ literatúru. Démon opäť splodil seba podobného démona.

Pseudohumanisti tak veľmi tlačia na pílu, že z hrobu zburcujú dávno pochovaného Hitlera. Príčinou vzostupu pravicových radikálov po celej Európe sú samotní bojovníci proti fašizmu. Bez nich by sa k tomu nikto nevracal. Len vďaka nim bude mať každá krajina svojho Kotlebu. Tlačení na extrémne polopravdy, štvrtpravdy a desaťinopravdy si stvorili opozíciu, ktorá tam nebola, ale sa sformovala kvôli nim. Teraz môžu proti nej bojovať a čerpať z toho ďalšiu moc.

Bojujúce protiklady sú skryto spriahnuté a žijú jeden z druhého. Bez svojho protivníka by stratili zmysel svojho bytia. Komunistický tábor ospravedľoval svoje drsné spôsoby neustálou hrozbou kontrarevolúcie, rovnako ako kapitalistický tábor vykresľoval doma moc strašidlom komunizmu. Len čo sa tento protiklad pomínul, musel sa vytvoriť nový: amerikanizmus proti islamizmu. Islamský terorizmus však zmocnel desaťnásobne až odkedy sme mu vyhlásili vojnu. Spojené štáty bojujú proti Islamskému štátu a pred očami celého sveta tam súčasne plynie podpora cez spojencov USA – prúd zbraní zo Saudskej Arábie a z Turecka miliardy za ukradnutú ropu. Národom, ktoré nemajú žiadne ideály, sa dá vládnuť len pomocou hrozieb. Musí sa nájsť nepriateľ, a ak sa nenachádza sám od seba, treba mu trochu dopomôcť.

Reagovanie nie je sloboda a opak nepravdy nie je pravda, ale ďalšia nepravda! Keď trebárs reagujeme na kauzu Gorila, tak je to stále niekto iný (tajná služba), kto nám

určuje, za čo, kedy a na koho sa máme hnevať. Stále sme figúrky na šachovnici niekoho iného. Slobodní sme, keď si kladíme ciele z vlastnej iniciatívy. To môžeme len vtedy, ak máme poznanie, vlastnú ucelenú víziu pravdy, vlastný hodnotový kompas a ciele, ktoré nezávisia od toho, aké sú práve okolnosti a čo robia druhí.

Ľudia nemajú žiadny názor, ktorý by bol výsledkom ich vlastnej myšlienkovvej aktivity, „vhladu“ a presvedčenia. Ľudské názory sú výsledkom tlakov a potrieb, menia sa s okolnosťami. Málokto zostáva verný demokracii, ak má pre ňu niečo vytrpieť. Väčšina sú demokrati len kým sa to ešte spája s vyššou životnou úrovňou. Keď centralistické Rusko a Čína tempom rozvoja prevýšia skorumpované demokracie, ľudia dajú hneď prednosť neslobodnému systému, ako to urobili už veľa krát. Pravicová radikalizácia politického spektra bude priamo úmerná percentu cudzorodých prisťahovalcov. Ľudské predstavy o pravde, takzvané názory, nie sú slobodné, ale sú vypočítateľné z matematických rovníc.

Talianský sociológ Pareto je autorom teórie o striedaní elít, ktorá je tiež akousi modernou ozvenou démonológie. Pareto rozoznával šesť sentimentov či pudov, ktoré slepo poháňajú masy. Dva z nich považoval za najvýznamnejšie, avšak protikladné: inováciu oproti konsolidácii. Tie vynášajú striedavo nahor „lišky“ a „levy“. Potreba istoty a bezpečia vynáša nahor „levy“, ktoré si ctia meč a autoritu. Neskôr túžba po zmenách a inovácii vynesie do čela „lišky“, ktoré sa opierajú o rozum a peniaze.

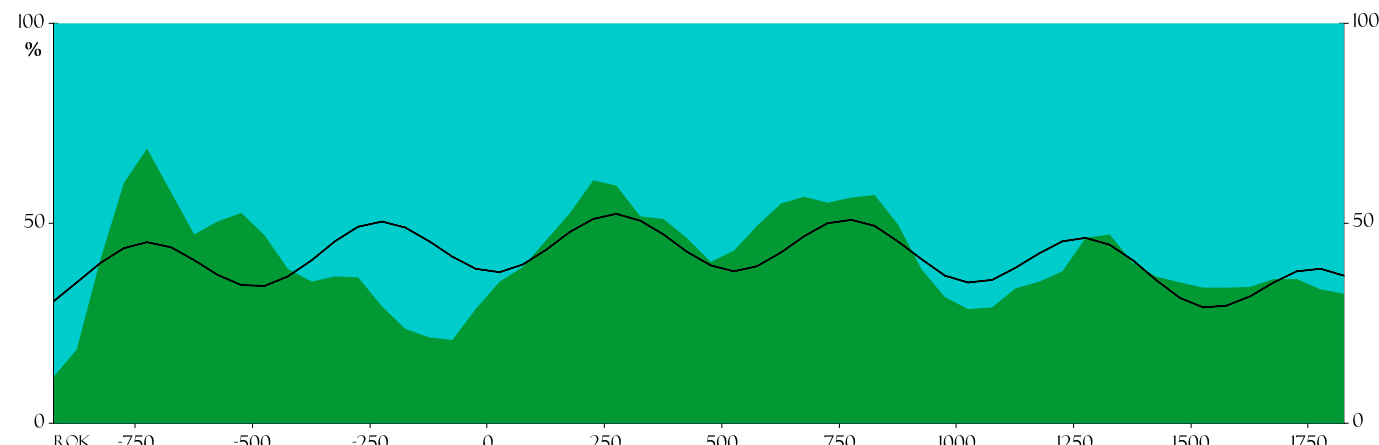
Čo je pravda?

V prvej a druhej časti nášho rozprávania sme si priniesli kamienky do obrazu, ktorý teraz dokončíme. Naše životy sú podmienené cyklickým striedaním kultúrnych vzorcov, ktoré oscilujú z extrému do extrému. V každej epoche pokladáme za samozrejmy a „racionálny“ iný obraz sveta a neuvedomujeme si, nakoľko je určovaný podprahovými štruktúrami kedysi chápanými ako anjeli a démoni. V čase vrcholiaceho idealizmu si ľudia ťukajú na čelo, ak počujú, že niekto pochybuje o existencii Boha. A v čase vrcholiaceho materializmu naopak, ak niekto v Boha verí. Jedna epocha sa čuduje druhej, ako mohli byť ľudia takí hlúpi.

Skutočná pravda však býva v strede a každá epocha z nej vlastní len úlomky.

Podobne je to s jednotlivcom. Každý si myslí, že sa drží faktov a rozumu, ale jeho logika je podfarbená selektívne a osobne. Každý jednostranný sklon je druh čerta, ktorý nastavuje skutočnosti krivé zrkadlo. Dvaja sa navzájom nedohodnú, pokiaľ nechcú zdokonaľovať samých seba. Každý by sa mal najviac zaujímať o to, čomu nerozumie a čo je mu cudzie. Teda o názory svojich odporcov, aby spoznal svoje vlastné vyšinitie zo stredu a „zúplnil“ svoju osobnosť.

Svet si však berie za pravidlo pravý opak. Namiesto toho, aby sme sa sami narovnávali podľa pravítka pravdy, krivíme pravdu podľa svojich potrieb. Pravda je to, čo sa nám osobne práve hodí. Už zajtra sa nám môže hodiť niečo iné. Heslom doby sa stala veta Uptonu Sinclaira: „Je ťažké niekoho presvedčiť, aby niečo pochopil, keď je platený za to, že to nechápe.“ Aby sme to uchoopili, naliehavo potrebujeme nový jazykový

Percentuálny podiel idealistov (zelená) a materialistov (modrá) v západnom myslení podľa Sorokina. Obe systémy pravdy sa cyklicky striedajú.

„Lišky“ patologicky klamú, rozkrádajú a už je nám z toho zle. Preto začíname podporovať „levy“ a budeme im dopomáhať k moci, až kým to znova neolutujeme.

Rusko-americký sociológ Sorokin podobne zdokumentoval striedanie ideácej a zmyslovej sústavy pravdy. Je to, inak povedané, striedanie idealizmu a materializmu. Za poslednú skutočnosť sa raz považuje duch a inokedy hmota. Raz sa všetko poznanie vyvodzuje deduktívne, z myslenia, inokedy induktívne, zo zmyslov. Keď sa jedna sústava pravdy dostane k moci, má sklon úplne potlačiť tú druhú. Nie je však dobré, ak sa jej to podarí, lebo spoločnosť sa stane celkom jednostranná a ustrnie. Buď v abstraktných dogmách odtrhnutých od života, alebo v konzume postrádajúcom akúkoľvek ideu. Jednostrannosť potom vyprodukuje následky, ktoré volajú po opaku. Podľa Sorokina je kultúra najplodnejšia vo vzácnych okamihoch rovnováhy, keď jedna sústava pravdy prechádza v druhú a obe sú oceňované. Ľudia však nedokážu udržať zdravý stred medzi nimi a sú tak odsúdení na ich cyklické striedanie.

Už Platón bol presvedčený o cyklickom striedaní politických ústav. Monarchia, aristokracia, demokracia, ochlokracia (vláda davu, chaos) zákonite striedajú jedna druhú a vracajú sa v kruhu. Keďže samovláda je vždy vystavená pokušeniam, vyžiada si spoluúčasť viacerých a nakoniec celého ľudu na vláde. Ľud však hlasuje za krátkozraké hlúposti. Každá demokracia preto končí zmätkom a vyžiada si opäť mocného muža, ktorý zavedie poriadok. Monarchia, aristokracia a demokracia sa striedajú, pretože každá z nich má svoje svetlé aj tienisté stránky a fungovali by len s cnosťami, ktoré zväčša chýbajú. Rimania založili svoju ústavu na kombinácii všetkých troch, aby urobili Rím večným. Súčasný politický rozum je oproti rímskemu primitívny. Presadzujeme totiž tézu, že celé ľudstvo, každý jednotlivec je zrelý na demokraciu, čo je do neba volajúci blud.

Protiklady navzájom zápasia a plodia jeden druhého.

Slobodní sme, len ak si kladieme ciele z vlastnej iniciatívy. Reagovanie nie je sloboda.

Stará múdrosť hovorila o striedaní bohov či anjelov. Čo kedysi ľudia vnímali ako duchovné bytosti, sa v súčasnosti zmenilo na myšlienkové prúdy. Bohovia nás ďalej ovládajú spod prahu nášho vedomia a sú o to mocnejší, o čo menej si to uvedomujeme. Rôzne politické -izmy naväzujú svojim rytmom aj obsahom na mystériá staroveku. Pravica a ľavica sa dajú vystopovať naspäť v čase až do svätých Apollóna a Artemidy. Konzervativizmus a liberalizmus sú sekularizované mystériá egyptských bohov Ptaha a Thovta. Kapitalisti a komunisti, rojalisti a revolucionári, jezuiti a slobodomurári sú len staré astrologické protiklady v novom šate – Slnko a Luna, Saturn a Venuša. Zápasia a zároveň sa navzájom „splodujú“.

Sedem archanjelov či dvanásť titanov (šesť ženských a šesť mužských) sú rôzne vyjadrenia plnosti princípov duše. Človek je človekom tým, že všetky duševné sily udržuje v rovnováhe. V ich harmonickom strede je sloboda a ľudskosť. Stotožnením sa s jednou z nich sklzávame do inštinktívneho automatizmu a meníme sa na niektoré zo zvierat. Opustením stredu vzniká osud. Každá duševná jednostrannosť so sebou vlečie potrebu vyrovnania, ktoré bude už nevyhnutné, predvídateľné a nedobrovoľné. Každá polopravda si vytvorí svoj protiklad buď geograficky na inom mieste sveta, alebo je odsúdená cyklicky sa striedať so svojím vlastným opakom v čase.

Diagnózou súčasnosti je celospoločenská bipolárna porucha. Lietame z extrému do extrému. Od kapitalizmu ku komunizmu a naspäť. Od totality k bezbrehej slobode. Od prudérnej morálky k oslave sexuálnych zvláštností. Od rasového útlaku k pozitívnej diskriminácii menšín na úkor ostatných. No podľa starej múdrosti je dnes našim učiteľom Michael – Apollón, ktorý nášmu ja vlieva silu dôvery, aby precitlo, zosilnelo a vzalo opraty duševných síl do vlastných rúk. Pretože sa práve toto učíme, prejavuje sa to rozkolísanosťou, a to je zmyslom našej doby.

Na záver: Čo robiť? Po prvé, treba mať jasné poznanie o celku, o plnosti princípov tvoriacich ľudskú bytosť. Inak ani netušíme, že sme mimo zdravého stredu. Po druhé, spoznať seba samých, pozrieť sa do očí vlastným démonom. Nepoznaní nás budú ďalej ovládať. Po tretie, usilovať sa o celistvú osobnosť, očistu podvedomia. Inak budeme pravde vždy nastavovať krivé zrkadlo. Po štvrté, budovať si charakter, pevné zásady. Budú nám oporou v pokušení. A po piate, kláste si ciele z vlastnej iniciatívy. Sami si vytýčiť úlohy a ideály. Nielen reagovať a byť výsledkom okolia. Potom „spoznáme pravdu a pravda nás oslobodí“ (Ján 8:32). ■

RNDr. Emil Páleš, CSc.

(1966) vyštudoval kybernetiku a viedol výskumný projekt v umelej inteligencii na Slovenskej akadémii vied. Neskôr založil neziskovú organizáciu *Sophia* venovanú integrálnym štúdiám. Od roku 2004 vedie víkendovú *Školu angelológie*, ktorú absolvovali stovky študentov. Tridsať rokov skúma príčiny a vzorce tvorivosti v dejinách kultúry. Objavuje spoločné zákonitosti individuálnej psychológie, spoločenských foriem a evolúcie prírody. Ukazuje tiež, ako sú podobné poznatky obsiahnuté v obrazných tradíciách staroveku a stredoveku. Jeho pôvodným príspevkom je objav a podrobné zdokumentovanie semimileniálnych (približne 500-ročných) cyklov v dejinách. V roku 2008 mu Karlova univerzita udelila cenu Zdeňka Kleina za najlepšiu prácu o etológii človeka. Viac o jeho práci nájdete na www.sophia.sk.